

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DOM
2014-08-27
Stockholm

Mål nr
M 9473-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-10-02 i mål nr M 2428-13, se bilaga A

KLAGANDE

Arise AB, 556274-6726
Box 808
301 18 Halmstad

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Hallands län
301 86 Halmstad
2. Länsstyrelsen i Kronobergs län
351 86 Växjö
3. E B
4. U B
5. P G
6. J G E
7. L H
8. J L
9. B R

Dok.Id 1149458

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

10. E R

11. I S

SAKEN

Tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till vindkraftspark på fastigheterna X, Y, Z
m.fl. i Hylte, Ljungby och Halmstads kommuner _____

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

1. Tillståndet att uppföra och driva vindkraftverk avser högst 11 vindkraftverk och omfattar även vindkraftverk HyTr18 med väg- och kabeldragning till detta verk samt kabeldragning mellan verk LjTr11 och HaTr12.1.

2. Tillståndet gäller i 35 år från det att denna dom vunnit laga kraft.

3. Villkor 3 ska ha följande lydelse.

Den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder får på grund av vindkraftsanläggningen inte överstiga 40 dBA.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras vid en förstagångsbesiktning genom närfältsmätningar och beräkningar. Denna kontroll ska genomföras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Kontroll av den ekvivalenta ljudnivån ska därefter ske genom närfältsmätningar och beräkningar så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller efter tillsynsmyndighetens begäran, dock minst en gång vart femte år.

4. Villkor 8 upphävs.

5. Ett ytterligare villkor med följande lydelse införs: Väg- och kabeldragning i våtmarksområden ska utföras på ett sådant sätt att vattenförhållandena inte påverkas annat än tillfälligt vid anläggandet.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Arise AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska ge tillstånd till verk HyTr04,1 och HyTr18 samt tillhörande vägar enligt karta (bilaga till bolagets överklagande).

Bolaget har vidare yrkat att tillstånd ska ges till kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1, till verk LjTr03 och mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 samt till verk HyTr04,1 och HyTr18 om tillstånd till dessa medges.

För det fall Mark- och miljööverdomstolen beviljar tillstånd till minst tolv vindkraftverk har bolaget i första hand yrkat att följande villkor ska fastställas.

Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 198 meter. Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken. Kravet på sådant system gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter.

Kravet på ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig ska endast gälla om tillstånd till minst 12 vindkraftverk beviljas. I annat fall ska kravet utgå. I andra hand har bolaget, även om tillstånd inte ges till fler verk, yrkat att villkoret får den yrkade utformningen.

Avseende giltighetstiden har bolaget i första hand yrkat att tillståndet ska gälla i 35 år. I andra hand har bolaget yrkat att tillståndets giltighet om 30 år ska gälla från att tillståndet tas i anspråk.

Vad gäller villkor 3 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att villkoret ändras på så vis att ljudmätning ska göras med immissionsmätning eller närfältsmätning och beräkning samt att tiden för sådana kontroller ska utföras inom 18 månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Bolaget har vidare yrkat att villkor 6 och 8 ska tas bort.

Vad gäller villkor 13 har bolaget yrkat att säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 500 000 kr per vindkraftverk får byggas upp under en tjugoårsperiod.

Länsstyrelsen Hallands län, P G, J G E, L H, J L, B R, E R och I S har bestritt ändring.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har bestritt ändring utom såvitt avser bolagets yrkande i fråga om tillståndets giltighet. Länsstyrelsen har vidare i första hand förordat den av Länsstyrelsen i Hallands län föreslagna formuleringen avseende totalhöjd och hindersbelysning och i andra hand att miljöprövningsdelegationens formulering kvarstår.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget

Bolaget har utöver vad som tidigare anförts framhållit i huvudsak följande.

Domen motverkar sitt syfte då anläggandet av vindkraftparken i enlighet med ansökan inte kan göras utan att man per definition bryter mot tillståndet eller mot annan lagstiftning. Det är uppenbart att tillståndet omfattar vindkraftverk överstigande 150 meter om en teknik tillämpas som tänder hindersbelysningen när ett flygplan eller en helikopter närmar sig. Formuleringarna i beslutet får dock sådana konsekvenser att detta inte kan göras. Frågan är vad som händer om dispensen återkallas eller Transportstyrelsen inte ger sitt godkännande efter utförda tester till användandet av radaranläggningen eller om Post-och Telestyrelsen inte beviljar fortsatta tillstånd att använda radarsändare. Under sådana omständigheter befarar bolaget att de redan uppförda verken blir olagliga. För att ett investeringsbeslut ska kunna fattas och lån beviljas, behöver förutsättningarna vara kända och det inte föreligga några större ekonomiska risker i projektet.

Eftersom Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2013:9) ändrats kan bolaget nu bygga vindkraftverk som är 150 meter höga och förse dem med vit högintensiv belysning. Det är inte visat vilken miljöstörning som uppstår när man ökar höjden från 150 till 151 meter. Att först bygga vindkraftverk om 150 meter, söka godkännande och slutligen höja verken till 198 meter är inte möjligt. Platsen är väl vald för vindkraft, vilket även framgår av de tre kommunernas vindkraftsplaner i vilka området är utpekad som prioriterat för vindkraft.

Vid andra vindkraftparker där mätningar genomförts vid bostadshus har samtliga påverkats av för högt bakgrundsljud i förhållande till det låga ljudet av vindkraftverken. Inget tydligt resultat har kunnat erhållas. Detta är ett vanligt problem vid mätningar på längre avstånd och där bakgrundsljuden ofta är högre än ljudkällan som ska mätas. Däremot har tydliga resultat erhållits från mätningar nära verken, vilka har gett ett uppmätt källjud för verken att använda till ljudberäkningar för närliggande bostadshus.

När det gäller villkor 6 motsäger bolaget inte att s.k. stoppreglering kan vara en bra skyddsåtgärd för vindkraftverk på platser som innebär en hög risk för fladdermöss. Aktuellt område är dock inte ett sådant område och det är därför oskäligt att kräva skyddsåtgärder. Området har goda vindresurser, få motstående intressen och gles bebyggelse. Det är områden som det aktuella som bör utnyttjas för utbyggnaden av vindkraft i Sverige.

Länsstyrelsen Hallands län

Länsstyrelsen har utöver vad som tidigare anförts tillagt i huvudsak följande.

Det har inte framkommit något ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt som motsäger att radarstyrd hinderbelysning bör krävas. De svårigheter att förse vindkraftverken med radarstyrd hinderbelysning har bolaget inte framfört tidigare. Påståendet om att dispens inte kan sökas innan vindkraftverken är byggda ifrågasätts. Länsstyrelsen har vid kontakt med Transportstyrelsen fått besked om att det är fullt möjligt att få en dispens för radarstyrd hinderbelysning innan vindkraftverken är byggda. Dispensbeslutet kan

dock vara förenat med villkor. Motsvarande formulering av kravet på radarstyrd hinderbelysning har använts i två andra beslut från miljöprövningsdelegationen utan att verksamhetsutövarna framfört några liknande påståenden om praktiska svårigheter som Arise AB nu gör.

Vad gäller utformningen av kravet på hinderbelysning kan länsstyrelsen tänka sig en enklare skrivning: "Vindkraftverkens totalhöjd får inte överstiga 150 meter. Om vindkraftverken använder ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken, får dock verkens totalhöjd uppgå till högst 198 meter." Bolagets förslag till tillståndstext om radarstyrd hinderbelysning är otydlig. Det finns inte något som tyder på att dispensplikten kommer att förändras och vid prövningen måste man förhålla sig till de regler som gäller idag. Avsikten med villkoret är – oavsett hur det formuleras – att det aldrig ska uppföras några verk över 150 meter utan radarstyrd hinderbelysning.

Vad gäller invändningen avseende de förändrade föreskrifterna från Transportstyrelsen, som numera medger vitt högintensivt ljus för verk med 110-150 meters totalhöjd, vill Länsstyrelsen poängtera att verken ifråga, om inte annat sägs i ett särskilt tillståndsvillkor, ska ha den utformning som anges i ansökan och att detta följer av det allmänna villkoret. Bolaget har beskrivit att vindkraftverk som har en höjd upp till 150 meter målas med vit färg samt markeras med blinkande medelintensivt rött ljus under skymning, gryning och mörker i sin tillståndsansökan. Miljötillståndets krav går före de möjligheter som ges i föreskrifterna i detta avseende. Bolaget är bundet av det som angetts i tillståndsansökan och i kompletteringen av ansökan. Det är inte säkert att de tre kommuner som tillstyrkt bolagets ansökan skulle ha gjort det om bolaget ansökt om att utrusta vindkraftverken med högintensiv hinderbelysning även om verken var högst 150 meter höga.

När det gäller fråga om tillstånd till ytterligare verk delar länsstyrelsen Miljöprövningsdelegationens bedömning att de tre verken HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18 inte uppfyller kravet på lämplig lokalisering. Inte heller kabeldragningen till verk LjTr03 eller mellan verk LjTr11 och HaTr12 kan tillåtas med hänsyn till kraven i

2 kap. 3 § miljöbalken. Ett våtmarksområde klass 1 har många höga naturvärden som kan skadas vid en exploatering. Det är inte enbart en fråga om hydrologin i området. Länsstyrelsen delar Miljöprövningsdelegationens bedömning att tillståndstiden bör begränsas till 30 år från lagakraftvunnet beslut.

Eftersom klagomål på buller från vindkraftverk är vanligt från de som bor intill vindkraftverk och förtroendet för att verksamhetsutövaren ska följa villkoret om buller inte är högt hos alla närboende, bör den första kontrollen av bullervillkoret omfatta både närfältsmätning och immissionsmätning. Därefter behöver verksamhetsutövaren bara utföra den ena mätningen och med så långt mellanrum som vart femte år. Närfältsmätningar är inte lika väderberoende som immissionsmätningar och därför bör tillsynsmyndigheten få medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt. De som bor intill vindkraftverk har behov av att ljudet från vindkraftverk kontrolleras tidigare än 18 månader efter det att vindkraftverken tagits i drift.

Avseende frågan om fladdermöss (villkor 6) kan konstateras att dessa kan flyga flera kilometer för att söka föda. Vindkraftverk kan dra till sig insekter och fladdermöss dras dit insekterna finns. Detta kan öka förekomsten av fladdermöss i området. Även om inventeringen av fladdermöss visar att det inte är några stora risker med en vindkraftsetablering på platsen, anser länsstyrelsen att kunskapsläget vad gäller fladdermöss generellt är för lågt. Fladdermöss i Sverige är skyddade enligt artskyddsförordningen och i vissa fall av jaktlagstiftningen samt av en europeisk konvention, EUROBATS, som även utsträcker skyddet till fladdermössens boplatser och viktigaste jaktrevir (nyckelbiotoper). Det här innebär att det är förbjudet att fånga, döda eller flytta fladdermöss och man får inte heller förstöra deras boplatser.

För att förbudet enligt artskyddsförordningen inte ska överträdas bör vindkraftverken som en skyddsåtgärd stängas av sommartid när risken för kollisioner är som störst, dvs. vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång. Flera internationella studier visar att mellan cirka 50 och 80 procent lägre dödlighet bland fladdermöss uppnås om den aktuella typen av begränsning införs.

Länsstyrelsen anser, med hänvisning till det som sagts angående villkor 6 om fladdermöss, att kravet på en uppföljande kontroll inte är onödigt och att bolaget inte heller har visat att det är orimligt.

När det gäller fråga om ekonomisk säkerhet finns det oavsett om vindkraftverken står på land eller i havet en risk för att vindkraftsbolag kan gå i konkurs redan efter några års verksamhet. Länsstyrelsen delar miljöprövningsdelegationens bedömning att de ekonomiska svårigheterna för Vindpark Vänern talar för att ekonomiska säkerheter för vindkraftsparker bör ställas i sin helhet innan vindkraftverken får uppföras. Branschen har överlag lönsamhetsproblem och det är också ett skäl för att utforma säkerheten i enlighet med miljöprövningsdelegationens beslut.

P G, J G E, L H, J L, B R, E R och **I S** har anfört i huvudsak följande.

Radarstyrd hinderbelysning bör anordnas för att minska påverkan för de närboende. Vad gäller ljudmätning bör beaktas att sjöar fortplantar ljud snarare än begränsar dem som skogen kan göra. Verk upp till 150 meter fungerar relativt väl i samklang med den vind som finns i markplan medan verk över den höjden snurrar även när det är vindstilla vilket gör att ljudet fortplantar sig mycket långt. Vidare har det i området vid ett flertal tillfällen konstaterats förekomst av den hotade fladdermusarten Barbastell.

L H och **J L** har därutöver för egen del anfört följande.

Vad gäller hinderbelysning anser de att de som boende i högt belägna Svenshult i nivå med den röda lampan på masten i Lidhult belägen fyra km bort kommer att bli kraftigt påverkade av det vita ljuset. På samrådet ställdes flera frågor kring det högintensiva vita ljuset och de försäkrades om att bolaget skulle anordna radarstyrd hinderbelysning. Bolaget försöker komma undan vad de lovat under samrådsförfarandet och försöker undvika att begränsa påverkan på bygden. Avseende villkor 3 angående ljudmätning bestrider de ändring. I den miljö där vindkraftverken planeras finns ett flertal sjöar som snarare fortplantar ljud än begränsar dem som

skogen kan göra beroende på väder. Det är därför inte troligt att bolagets ljudberäkningar stämmer då inte tillräcklig hänsyn tagits till sjöarna som finns i den ostliga riktningen från vindkraftsparken. Med den dominerande vindriktningen från väst påverkar detta boendemiljön kring Stora Svansjön. Vindkraftsparker vid vatten fortplantar ljud lång väg och detta påverkar de närboende. Den absoluta tystnaden vid Stora Svansjön kommer att försvinna.

B R och **E R** har för egen del anfört följande.

Vindkraftparken är planerad alldeles för nära deras bostad och kommer att medföra olägenheter för dem. De har byggt upp sina liv på platsen och deras livsverk kommer att raseras. En del av deras sysselsättning är hänförlig till turism. Människor ska inte utnyttja vinden till att bygga upp kraftverk som ändrar riktningen av vinden. Vinden ska ha sin egen riktning utan att störas. Vindkraftverk är ett onaturligt ingrepp i naturens eget ekologiska system och påverkar detta negativt. Beträffande nedgrävning av kabel mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 gäller att den gamla järnvägsbanken är ”broad”. Detta innebär att det finns en förstärkning som kommer att förstöras om man inte vet var denna ”broning” ligger. Den är utförd för länge sedan med anledning av att markens bärighet är dålig. Gör man ingrepp i denna så kan det uppstå en process som innebär att den förstörs. Järnvägsbanken innehåller också farligt avfall som kan frigöras vid grävning.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har åberopat samma bevisning till stöd för sin talan som vid mark- och miljödomstolen. Mark- och miljööverdomstolen har den 6 maj 2014 hållit syn på de i målet aktuella fastigheterna.

Mark- och miljööverdomstolen har gett Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun, Samhällsbyggnadsnämnden i Hylte kommun och Miljö- och byggnämnden i Ljungby kommun samt Länsstyrelsen i Kronobergs län tillfälle att yttra sig i målet. Hylte och Ljungby kommuner har vidhållit vad som tidigare anförts. Halmstads kommun har inte yttrat sig. Länsstyrelsens inställning framgår under yrkanden.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL*Antal vindkraftverk*

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för en verksamhet eller åtgärd väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Mark- och miljööverdomstolen gör såvitt avser verk HyTr04,1 inte någon annan bedömning än den som underinstanserna gjort.

När det gäller verk HyTr18 finner domstolen dock, beroende på verkets placering på en höjd i utkanten av våtmarksområdet och det som kunde iakttas vid synen, att lokaliseringen av detta verk är förenlig med kravet på en lämplig lokalisering. Tillstånd kan därför lämnas till det vindkraftverket.

Kabeldragning m.m.

De kabeldragningar som är aktuella för prövning i målet berör ett våtmarksområde som är klassificerat som ett s.k. klass-1-objekt. Detta medför att det finns särskild anledning att närmare överväga vilka försiktighetsmått som krävs för att inte skada eller olägenhet ska uppkomma på miljön i våtmarken. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att den yrkade kabeldragningen genom våtmarksområdet till verk LjTr03 inte kan tillåtas. Dragningen mellan verken LjTr11 och HaTr12.1 kan dock godtas eftersom den, bl.a. genom att den avses placeras längs den befintliga banvallen, medför ett begränsat ingrepp och därmed tillräcklig hänsyn tas till miljön i våtmarken.

Den kabel- och vägdragning genom våtmarksområden som blir aktuell ska utföras på ett sådant sätt att vattenförhållandena inte påverkas annat än tillfälligt vid anläggandet. Det innebär att erforderliga försiktighetsmått ska vidtas, exempelvis installation av nödvändiga vägtrummor. Mark- och miljööverdomstolen föreskriver därför ett villkor om detta. Den befintliga banvallen mellan verken LjTr11 och HaTr12.1 får inte heller tillfogas bestående skador men något särskilt villkor om detta bedöms inte nödvändigt.

Vindkraftverkens totalhöjd och hindersbelysning

Den störning det skulle innebära att ha ett högintensivt blinkande ljus på vindkraftverk med en totalhöjd om 198 meter motiverar ett krav på radarstyrd hindersbelysning. Det av bolaget föreslagna villkoret säkerställer inte detta krav. Det kan därför inte godtas. Mark- och miljööverdomstolen instämmer således i den bedömning som underinstanserna har gjort.

Vad gäller den närmare utformningen av villkoret finner domstolen att det av den lydelse som miljöprövningsdelegationen beslutat om klart framgår att vindkraftverken får vara maximalt 198 meter höga om bolaget fått dispens för s.k. radarstyrd hindersbelysning och använder denna utrustning. Detta är också syftet med villkoret och en liknande formulering har använts i andra sammanhang. Tillståndet i denna del kan därmed lämpligen utformas på det sätt som framgår av miljöprövningsdelegationens beslut.

Domstolen konstaterar, i likhet med Länsstyrelsen i Hallands län, att bolaget genom det allmänna villkoret är bundet av den beskrivning av de planerade verkens utformning som framgår av ansökan och kompletteringar till denna. Den ändring som gjorts i Transportstyrelsens föreskrifter medför inte någon förändring i förhållande till vad som åligger bolaget i detta avseende.

Sammanfattningsvis ska således bolagets överklagande avslås i denna del.

Tillståndets giltighet

Ett tillstånd till vindkraftsverksamhet bör normalt tidsbegränsas. Motiven till varför ett tillstånd bör tidsbegränsas är bl.a. att den tekniska utvecklingen och ökade kunskaper kan komma att leda till ändrade miljökrav och att det därför bör finnas en möjlighet att skärpa villkoren vid en förnyad tillståndsprövning efter det att det tidigare tillståndsbeslutet har löpt ut. Vid bedömningen av vilken giltighetstid som bör gälla måste därutöver, vid sidan av vindkraftverkens tekniska livslängd, beaktas värdet av att den plats som ändå tagits i anspråk för verksamheten utnyttjas på ett sätt som är effektivt ur energianvändningssynpunkt och ur ett hushållningsperspektiv. Mot denna

bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att tidsbegränsningen lämpligen kan bestämmas i enlighet med bolagets förstahandsyrkande.

Ljudmätning (villkor 3)

Det är bolagets skyldighet att se till att den i tillståndet föreskrivna bullernivån inte överskrids. För att kontrollera att denna skyldighet följs är det motiverat att ställa krav på ljudmätningar. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det tillkommande värdet av immissionsmätningar vid bostäder är tveksamt. Syftet med villkoret i denna del kan tillgodoses genom närfältsmätningar och beräkningar. Dessa bör dock första gången göras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tas i drift. Villkor 3 ska således ändras enbart på det sättet att kravet på immissionsmätningar vid bostäder utgår.

Stoppreglering fladdermöss (villkor 6)

Mark- och miljööverdomstolen gör ingen annan bedömning avseende detta villkor än vad underinstanserna gjort. Villkoret ska därmed kvarstå.

Uppföljande kontroll (villkor 8)

Mot bakgrund av att frågan om stoppreglering regleras slutligt i villkor 6 anser Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att förordna om en uppföljande kontroll i enlighet med villkor 8. Detta villkor ska därför upphävas.

Ekonomisk säkerhet (villkor 13)

När det gäller frågan om ekonomisk säkerhet delar Mark- och miljööverdomstolen underinstansernas bedömning att det inte är tillräckligt att säkerhet ställs efter hand. Bolagets överklagande i denna del ska därför ogillas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Roger Wikström, Peder Munck och Åsa Marklund Andersson, referent, samt tekniska rådet Dag Ygland, skiljaktig.

Föredragande har varit Mia Edlund.

SKILJAKTIG MENING

Tekniska rådet Dag Ygland är skiljaktig vad avser kravet på radarstyrd hindersbelysning och anför följande.

Jag anser i likhet med majoriteten att verken inte ska få byggas högre än 150 meter om inte dispens för radarstyrd hindersbelysning söks, erhålls och systemet används. Jag anser dock att kravet på användning kan vara utformat så att det för det osannolika fall att dispensen skulle dras in, vindkraftverken ändå får köras. En förutsättning för detta skulle vara att indragningen av dispensen orsakats av förhållanden som ligger utanför bolagets kontroll. Risken för att detta ska inträffa bedömer jag som tillräckligt liten för att den störning som en väl avskärmad hindersbelysning utgör kan accepteras.

Överröstad i denna del är jag i övrigt enig med majoriteten.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-10-02
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 2428-13

KLAGANDE

1. E B

2. U B

3. P G

4. J L E

5. L H

6. J L

7. B R

8. E R

9. I S

KLAGANDE OCH MOTPART

Arise AB, 556274-6726, Box 803, 301 18 Halmstad

MOTPART

Länsstyrelsens Hallands län, 301 86 Halmstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens Hallands läns, Miljöprövningsdelegationen, beslut 2013-05-21 i ärende nr 551-4360-12, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd enligt 9 kap miljöbalken till vindkraftspark på fastigheterna X, Y, Z m.fl. i Halmstad, Hylte och Ljungby kommun _____

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen gör ingen annan ändring i det överklagade beslutet än att domstolen tar bort sista meningen i villkor 10. I övrigt avslår mark- och miljödomstolen överklagandena, dvs. ändra inte miljöprövningsdelegations beslut.

_____

Dok.Id 240134

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 09:00-16:00

BAKGRUND

Genom det överklagade beslutet har Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Hallands län (nedan MPD) den 21 maj 2013 meddelat Arise Windpower AB, numera Arise AB (nedan bolaget) tillstånd enligt miljöbalken till vindbruk på fastigheterna X, Y, Z m.fl. i Halmstad-, Hylte- och Ljungby kommun. Tillståndet omfattar uppförande och drift av högst tio vindkraftverk med en totalhöjd av högst 150 m per verk, men om Transportstyrelsen beviljar dispens för att förse vindkraftverken med ett system som innebär att hinderbelysning bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken och sådan ut-rustning används, får verkens totalhöjd uppgå till högst 198 m. Den tillståndsgivna verksamheten är tidsbegränsad till 30 år räknat från lagakraftvunnet beslut. Miljöprövningsdelegationen har i det överklagade beslutet även avslagit bolagets yrkande vad gäller uppförande av tre vindkraftverk med beteckningarna HyTr04,1, HyTr06,1 och HyTr18 samt avslagit bolagets yrkande om kabeldragning i våtmarksområde VMI klass 1, till verk LjTr03 samt mellan verk LjTr 11 och HaTr12.1. Miljöprövningsdelegationen har godkänt miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet. Tillståndet har förenats med villkor, varav främst villkor 3, 6, 8, 10, 13 är aktuellt i målet. De har följande lydelse.

3. Den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder får på grund av vindkraftsanläggningen inte överstiga 40 dBA.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras vid en förstagångsbesiktning genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Denna kontroll ska genomföras inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Tillsynsmyndigheten får dock medge att immissionsmätningarna utförs vid en senare tidpunkt.

Kontroll av den ekvivalenta ljudnivån ska därefter ske genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller efter tillsynsmyndighetens begäran, dock minst en gång vart femte år.

6. Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.

8. En uppföljande kontroll av vindkraftsparkens påverkan på flyttfåglar, häckande fåglar och fladdermöss ska göras inom tre år efter det att det första verket tagits i drift.

10. Bolaget ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Temporärt nyttjade markytor under anläggningstiden såsom upplags- eller uppställningsplatser, dock ej kranuppställningsplatser, ska återställas snarast möjligt och senast två år efter det att anläggningsarbetet avslutats. Återställningsarbetet ska så långt möjligt göras så att den biologiska mångfalden gynnas.

13. Bolaget ska ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 500 000 kronor per vindkraftverk som uppförs. Säkerheten ska ställas i sin helhet och godkännas av miljöprövningsdelegationen innan tillståndet tas i anspråk.

Bolaget samt E och U B, P G, J L E, L H, J L, Benny och E R samt I S har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Arise AB (nedan bolaget) har yrkat att tillstånd även ges till verk HyTr04,1 och HyTr18 samt tillhörande vägar enligt karta (bilaga till bolagets överklagande).

Bolaget har vidare yrkat att tillstånd även ges till kabeldragning i våtmarksområde, VMI klass 1, till verk LjTr03 och mellan verk LjTr11 och HaTr12.1 samt till verk HyTr04,1 och HyTr18 om tillstånd till dessa medges.

För det fall mark- och miljödomstolen beviljar tillstånd till minst tolv vindkraftverk med totalhöjd om maximalt 198 m, har bolaget yrkat att samma villkor som bolaget framställt i ansökan angående hinderbelysning ska fastställas. Förslaget till villkor lyder:

”Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen

ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett radarbaserat kontrollsystem som innebär att hindermarkeringarna endast tänds när flygtrafik närmar sig vindkraftparken. Villkorets andra stycke gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter.”

För det fall tillstånd medges till färre än tolv vindkraftverk, har bolaget yrkat att tillstånd medges till maximalt 198 m höga vindkraftverk utan krav på radarstyrd hinderbelysning.

Vad gäller giltighetstiden har bolaget i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegations beslut, beviljar att tillståndet ska gälla i 35 år. I andra hand har bolaget yrkat att tillståndets giltighet om 30 år ska gälla från att tillståndet tas i anspråk.

Vad gäller villkor 3 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att mark- och miljödomstolen ska ändra villkoret på så vis att det medges att ljudmätning ska göras med immissionsmätning eller närfältsmätning och beräkning samt att tiden för sådana kontroller ska utföras inom 18 månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift.

Bolaget har vidare yrkat att villkor 6 och 8 ska tas bort.

Avseende villkor 10 i miljöprövningsdelegationens beslut har bolaget yrkat att sista meningen stryks i dess helhet dvs.: *"Återställningsarbetet skall så långt möjligt göras så att den gynnar den biologiska mångfalden."*

Vad gäller villkor 13 har bolaget yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegations beslut, beviljar att säkerhet får byggas upp under en tjugoårsperiod.

Bolaget har även yrkat att mark- och miljödomstolen håller syn på platsen.

U B, E B E R och B R har, såsom det får förstås yrkat att miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd till vindkraftverk upphävs i dess helhet.

P G, J L E, L H, J L och I S har yrkat följande ändring av miljöprövningsdelegationens beslut vad gäller tillståndsgivning en för verk LjTr 05. Vindkraftverkets maximala höjd ska fastställas till 150 m samt placeringen ska ändras på så sätt att verket flyttas närmre Köl-sjön för att öka avståndet till Stora Svansjön.

J L har yrkat syn på plats.

Bolaget har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Vad gäller de verk som miljöprövningsdelegationen har avslagit bör påverkan på våtmarksområdet vägas mot den miljönytta som vindkraftproducerad el ger samt att området är utpekad som prioriterat för vindkraft i kommunens översiktsplan. Sådan avvägning förefaller inte ha skett i detta fall. Bolaget har visat att verksplatser med tillhörande vägar har placerats på ett sätt som så långt det är möjligt undviker de värden och miljöer som är knutna till själva våtmarkerna inom området klassat som klass 1 enligt våtmarksinventering (nedan VMI). Den naturinventering som inlämnats som en komplettering till ansökan visar att etableringen av verk och vägar sker helt utanför de områden som innehar de högsta naturvärdena i området. Endast verk 6 är närmare det område med högsta naturvärden (Klass A i naturinventeringen) än 500 m. I Naturvårdsverkets rapport 5925, januari 2009, *Våtmarksinventeringen – resultat från 25 års inventeringar; Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI) i Sverige*, definieras på sidan 28, punkt 1, naturvärdesklassningen klass 1 i VMI på följande sätt: *Klass 1 objekt har mycket höga naturvärden för regionen och är av internationellt eller nationellt bevarandevärde. De är oftast till stor del opåverkade och behöver bevaras för framtiden. Inga ingrepp som kan påverka eller ytterligare påverka **hydrologin** bör tillåtas.* Fokus läggs här på påverkan på hydrologin i områden med klass 1 i VMI, något som miljöprövningsdelegationen inte tar upp i sitt resonemang i tillståndsbeslutet. Endast på ett mindre antal platser kommer etableringen att på-

verka hydrologi och våtmarksmiljöer och på dessa platser kommer lämpliga åtgärder, såsom silande vägbank och/eller vägtrummor att anläggas för att minimera påverkan på områdets hydrologi. I och med dessa åtgärder anser sig bolaget ha visat att naturvärdena kommer att kunna bibehållas även sedan en vindkraftanläggning etablerats. Därmed uppfylls kraven enligt 2 kap. 3 och 6 §§ miljöbalken (nedan MB).

Med fotodokumentationen som bifogats överklagandet visar bolaget att de områden som berörs av vägdragning och verksplaceringar till största del inte är våtmarker. Det aktuella området med klass 1 enligt VMI omfattar 740 ha och är således mycket stort. Den planerade vindkraftetableringen (kranplatser, fundament, breddade och nyanlagda vägar) skulle ta ca 2 ha i anspråk vilket utgör knappt 3 promille av områdets totala yta. Av dessa 3 promille kommer endast en liten del egentlig våtmarksmiljö att påverkas. I domar (MÖD 2010:38, 2010-10-14, M 10316-09) har Miljöverdomstolen godtagit att en vindkraftetablering tar i anspråk en yta om 3 procent av ett område med höga naturvärden.

För att ytterligare minska påverkan på hydrologin och naturvärdena i området är bolaget beredd att ge upp planerna på att bygga verk 6 då detta står nära Ringmosen med sina höga naturvärden (Klass A i utförd naturinventering) och en i fågelinventeringen utpekad orrespelplats och pga. att tillfartsvägen passerar ett relativt högt antal våta passager och därmed påverkar hydrologin mest av de vägsträckningar som föreslås inom området. Vidare kommer Bolaget, om tillstånd medges, att använda den alternativa sträckning av väg mellan verk 18 och verk 4 som är markerad som Alternativ väg (brun färg) på karta (bilaga 1 till överklagandet). Den alternativa vägen kommer att påverka områdets hydrologi minst av de två alternativ som redovisas i ansökan.

Vad gäller den del av kabeldragningen som miljöprövningsdelegationen avslår hänvisas till tidigare redogörelse av Naturvårdsverkets rapport ovan. Bolaget har visat att kabeldragningen har planerats på ett sätt som så långt det är möjligt undviker de värden och miljöer som är knutna till själva våtmarkerna inom området klassat som

klass 1 enligt VMI. Eftersom kabelschaktet fylls igen helt påverkas inte hydrologin i marken och bortsett från den avverkade skogen längs med kabelsträckningen återetablerar sig växtligheten snabbt över det igenfyllda schaktet. Bolagets erfarenhet från kabeldragningar i liknande områden vid tidigare byggda vindkraftparker är att det redan efter ett par år är svårt att se några spår av kabelgrävningen. Påverkan är med andra ord av ytterst tillfällig och övergående karaktär och motiverar inte ett förbud med hänvisning till försiktighetsprincipen enligt 2 kap. 3 § MB. Genom fotodokumentation har bolaget visat att de områden som berörs av kabeldragning till övervägande del inte är våtmarker.

Bolaget ansökte om vindkraftverk med maximal totalhöjd om 198 m. Bolaget har även angett att om tillstånd beviljas till minst 12–13 vindkraftverk med angiven totalhöjd, kan ett radarstyrt hinderbelysningsystem bekostas av projektet. Med färre verk eller lägre totalhöjd blir det mycket tveksamt att ett sådant kostsamt radarsystem ryms inom projektet. Risk finns i så fall att hela projektet blir ekonomiskt omöjligt att genomföra. Miljöprövningsdelegationen har i sin motivering av villkor något summariskt skrivit att bolaget åtagit sig detta utan begränsning av antalet vindkraftverk. Som förslag till villkor angav bolaget följande:

”Hinderbelysningen ska, utifrån på området gällande lagstiftning, så långt som möjligt utformas så att olägenheter för närboende kan undvikas. Anläggningen ska, under förutsättning att lagstiftningen tillåter det eller undantag medges, förses med ett radarbaserat kontrollsystem som innebär att hindermarkeringarna endast tänds när flygtrafik närmar sig vindkraftparken. Villkorets andra stycke gäller endast om vindkraftverkens totalhöjd uppgår till mer än 150 meter.”

Bolaget har detta villkor i tillståndet för Jädraås vindkraftpark. Med detta villkor kunde projektet realiseraras. Det tog dock nästan ett år att få ett beslut om undantag från Transportstyrelsen samt ett tillstånd att radarfrekvensen fick användas av Post- och telestyrelsen (PTS). Av Transportstyrelsens beslut framgår tydligt att även efter erhållen dispens, måste monterad radarutrustning på resta vindkraftverk genomgå omfattande tester. Efter tester och även av andra orsaker kan Transportstyrelsen återkalla sin dispens. Användandet av radarutrustningen är också avhängit PTS:s tillstånd att använda radiosändare, vilket i Jädraåsfallet har beviljats för ett år. En dispens kan inte sökas förrän slutliga positioner för verken är fast-

ställda eller förrän val av turbintyp är gjord. Bara det faktum att radarutrustningen måste testas på de resta vindkraftverken innan slutligt godkännande från Transportstyrelsen meddelas, framgår tydligt att miljöprövningsdelegationens villkorskrivning inte fungerar.

På marknaden finns idag endast ett i Sverige godkänt system som innebär att hinderbelysning bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverk och det är OCAS (radarstyrd hinderbelysning). Detta system ägs av vindkraftstillverkaren Vestas. OCAS har genom medgivande från Transportstyrelsen installerats på ett fåtal vindkraftparker i Sverige. Utfallet av dessa "pilotprojekt" är inte klargjort och Transportstyrelsen kan när som helst dra tillbaka sina medgivanden om erfarenheter av systemet skulle visa att det har brister. Att då villkora hela vindkraftparkens existens på så vis att Transportstyrelsen ger sitt medgivande och att systemet används är vanskligt. Banker och finansiärer kan ställa sig frågan: Vad händer om vi byggt 198 m höga verk och Transportstyrelsen sedan väljer att ändra sin tillämpning av bestämmelserna? Då blir ju verken olagliga med nuvarande skrivning. Ska man kräva radarbaserad hinderbelysning måste alltså den juridiska logiken i beslutet vara omvänd: 198 m verk godtas som grundregel och ovanpå det läggs kravet att radarbaserad hinderbelysning ska användas om Transportstyrelsen efter särskild prövning (eller en ändring i lagen) medger detta. I sådant fall blir inte vindkraftparkens hela existens beroende av Transportstyrelsens dagliga hantering. Om Bolaget endast får slutligt tillstånd till tio verk kan resultatet också bli att endast åtta i de bästa vindlägena kan byggas. Vid sådant scenario är det tveklöst så att kostnaden för det radarbaserade hindermarkeringssystemet är en avgörande faktor för om projektet kan genomföras överhuvudtaget. Även om endast åtta verk uppförs är den beräknade kostnaden för radarsystemet 10 miljoner kronor pga. parkens geografiska utbredning. Vid jämförelse med totalkostnaden om ca 250 miljoner kr utgör kostnaden för systemet 4 procent av totalkostnaden, vilket givetvis påverkar lönsamheten avsevärt.

I de numera ändrade bestämmelser kring markering av höga föremål som miljöprövningsdelegationen hänvisar till framgår att vindkraftverk över 150 m ska

markeras med vitt högintensivt sken. Miljöprövningsdelegationen berör det faktum att Transportstyrelsens bestämmelser är under omarbetning, men har inte uppmärksammat att en ändringsföreskrift trädde i kraft 2013-03-20; TSFS 2013:9. I denna bestämmelse medges vit högintensiv belysning på vindkraftverk överstigande 110 meters höjd. Det överklagade beslutet innebär att bolaget utan hinder kan bygga vindkraftverk som är 150 m höga och förse dessa med högintensivt vitt sken, men kan inte bygga vindkraftverk som är 151 m höga utan att investera 10 miljoner kr i ett radarsystem. Miljöprövningsdelegationen har inte på ett trovärdigt sätt visat vilken miljöstörning som uppstår när man ökar höjden från 150 till 151 m som skulle motivera kostnaden. I Transportstyrelsens bestämmelser framgår också att om man markerar en vindkraftpark med högintensivt vitt sken så måste inte alla verk markeras med högintensivt vitt sken. Bestämmelserna medger att vindkraftverk inne i en grupp, som i övrigt markeras med högintensivt vitt sken, kan markeras med lågintensivt rött sken. Det innebär alltså att den störning av ljus som kan uppkomma från en park om tio vindkraftverk kanske kan begränsas till ca fem vita lampor. Bolaget hävdar alltså med bestämdhet att miljöprövningsdelegationens krav på radarstyrd hinderbelysning inte står i proportion till kostnaden och riskerar att, tillsammans med övriga kostsamma pålagor, stjälpa projektets ekonomi.

Tillståndets giltighet

Länsstyrelsen har beviljat tillstånd för 30 år med förklaringen att "*En tillståndstid om 30 år är vanligt förekommande och motsvarar livslängden för vissa delar av verkens konstruktion. Enligt miljöprövningsdelegationens mening bör därför tillståndstiden begränsas till 30 år från lagakraftvunnet beslut*". Bolaget yrkade på att tillståndet ska gälla i 35 år. Enligt bolagets mening kan vissa maskindelar vid behov bytas ut och på så sätt förlänga vindkraftverkens livslängd. Fundament och torn är normalt designat för att hålla i ca 50 år. Ett till två år efter lagakraftvunnet beslut kan behövas för upphandling, slutprojektering och finansiering. Om länsstyrelsens beslut om radarsystem och totalhöjd ska kvarstå, behöver dispens för radarsystem sökas, handläggas och beviljas efter lagakraftvunnet beslut och innan upphandling av verk. Bolagets erfarenhet från projekt Jädraås är att det tar ca ett år

att få en sådan dispens från Transportstyrelsen. Bolaget ser inte att det finns miljö- eller naturmässiga skäl att inte ge tillstånd till 35 år istället för 30 år. Det är även vanligt förekommande med tillståndstider över 30 år, t.ex. gäller tillståndet för Jädraås vindkraftpark 40 år (Länsstyrelsen Gävleborg, beslut 2010- 05-28, dnr: 551-17-09). Bolaget beviljades också nyligen tillstånd till en vindkraftpark i Mönsterås kommun med tillståndstid 35 år (Länsstyrelsen Kalmar, beslut 2013-02-14, dnr: 551-1194-12).

Villkor 3 ljudmätning

Miljöprövningsdelegationen har angett att bolaget både ska kontrollera ljudnivån genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Eftersom båda metoderna var för sig är tillräckliga måste det anses vara överflödigt och onödigt kostsamt att ålägga bolaget att genomföra mätningar genom båda metoderna. Att inom sex månader från driftsättning hinna utföra ljudmätningar från vindkraftverken är alltför svårt och osäkert om det faktiskt går att genomföra. Under verkens första månader efter driftsättning pågår intrimningsarbeten vilket medför många stopp på verken. Driften styrs under den första tiden i högre grad av leverantören. För att kunna utföra ljudmätningar krävs även rätt väderförutsättningar, vilket i många fall visat sig ta lång tid att uppnå. Det är därför inte tekniska rimligt att kräva att ljudmätningar ska utföras inom sex månader från driftstart. Normalt ska inte ljudmätningar utföras under förhållanden med snö, tjäle eller regn, vilket medför att om verken driftsätts under hösten kan hela vintern passera utan att rätt väderförutsättningar, vindstyrka och vindriktning infinner sig. Villkoret inger därför också betänkligheter från rättsäkerhetssynpunkt, samtidigt som det knappast innebär någon risk för miljön att sätta tiden längre.

Villkor 6 stoppreglering för fladdermöss

I ansökan med tillhörande MKB, fladdermusinventering och kompletterande fladdermusinventering har bolaget visat att området får anses vara ett lågriskområde avseende påverkan på fladdermusfaunan. Det finns inget i inventeringsresultaten som talar för någon talrik förekomst eller aktivitet av fladdermöss inom vindområdet.

Miljööverdomstolen bedömde i dom den 11 april 2013, M 7865-12, att det berörda området inte var lämpligt för fladdermöss. Arter av fladdermöss och deras livsmiljö skulle alltså inte skadas. Bolaget anser att samma bedömning bör göras i projektområdet för vindkraftpark Treriksröset. Reglering enligt villkor 6 kan därför inte anses vara motiverad.

Vid presentation på Nationella vindkraftskonferensen 2013 i Kalmar höll Jens Rydell, fladdermusforskare vid Lunds Universitet och medförfattare till Vindvals syntesrapport om vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss (Rapport 6467, nov 2011), ett föredrag där han bland annat konstaterade att olyckor med fladdermöss vid vindkraftverk är förutsägbara i tid och rum. I tid: Sensommaren (augusti-september), nattetid vid hög temperatur (>15 grader Celsius) och svag vind (<6 m/s). I rum: På platser där många fladdermöss befinner sig. Bolaget anser sig ha visat att projektområdet för vindkraftpark Treriksröset inte är en plats där många fladdermöss befinner sig. Reglering enligt villkor 6 kan därför inte anses vara motiverad. Resultatet av de inventeringar av fladdermusfaunan som utförts i området visar att platsen är lämplig för byggnation av vindkraftverk även ur ett fladdermusperspektiv. Detta får anses tillmötesgå kravet i artskyddsförordningen på att fladdermöss inte avsiktligt skadas eller dödas.

Villkor 8 Uppföljande kontroll

Bolaget motsätter sig detta villkor. Projektområdet för vindkraftpark Treriksröset är ur fladdermusperspektiv bedömt som ett lågriskområde. Vad det gäller fåglar visar utförd inventering, som har pågått under både vår- och höstflyttning, att man "*inte funnit något som tyder på att området ligger nära något betydande flyttningsstråk.*" Helhetsbedömningen av projektområdet avseende fågelfaunan lyder: "*Sammantaget bedöms området, förutom orrspelet på Ringmossen, inte ha något högre ornitologisk värde.*" Projektområdet är väl inventerat och utrett avseende fåglar och fladdermöss och bolaget anser inte att det är motiverat att kräva ytterligare studier bara för att verifiera de tidigare studierna. Kostnaden för sådana efterföljande studier

uppskattar bolaget till ca 300 000 kr vilket är en betydande kostnad som inte bör åläggas ett vindkraftsprojekt om det inte är motiverat.

I deldom meddelad av mark- och miljödomstolen den 19 september 2012, M 6953-11, stryks ett liknande av miljöprövningsdelegationen formulerat villkor. Villkoret var formulerat som följer: en uppföljande kontroll av vindkraftparkens påverkan på fladdermöss ska göras inom tre år efter det att första verket tagits i drift. Villkoret ströks i sin helhet av mark- och miljödomstolen i sin deldom som sedan vann laga kraft när Mark- och miljööverdomstolen inte gav prövningstillstånd. Villkoret ströks med följande motivering: "*Kunskapsbristerna om kollisionsrisker och åtgärder för att minska sådana är generellt sett stora, för Svenska förhållanden. Därtill kommer osäkerheter i fråga om förekomst och rörelsemönster hos fladdermöss i det aktuella området. MPD förefaller ha försökt hantera den osäkerhet som kvarstår i fråga om risk för skador på fladdermöss genom att föreskriva att en skadeuppföljning ska ske. Detta utan att beslutet möjliggör att resultatet från undersökningen kan läggas till grund för ytterligare krav på försiktighetsmått m.m. Syftet med kontrollen uppges vara att den skall ligga till grund för bedömningar i tillsynen, på så sätt att eventuella omfattande skador på fladdermöss kan motivera en omprövning av tillståndet eller dess villkor Ett krav på sådan kontroll som behövs för allmän uppföljning av verksamhetens miljöpåverkan bör dock inte grundas på villkor i dom 22 kap. 25 § miljöbalken utan måste hanteras inom ramen för tillsynen, genom tillämpning av 26 kap. 22 § miljöbalken. Villkor 8 skall därför upphävas.*"

Vad gäller fladdermöss visar miljökonsekvensbeskrivning och utförda inventeringar att värdena är lägre i Treriksröset än vad de är i vindkraftpark Bohult som ovan nämnda dom berör. Vad gäller flyttfåglar och häckande fåglar är värdena i de två områdena ungefär jämbördiga. Även om villkor 8 i ovan nämnda dom endast berör efterkontroll av fladdermöss anser bolaget att mark- och miljödomstolens resonemang är direkt applicerbart för Treriksröset. Villkor 8 bör därför strykas.

Villkor 10 återställning

Sista meningen i villkor 10 är: "Återställningsarbetet skall så långt möjligt göras så att den gynnar den biologiska mångfalden." Bolaget anser att formuleringen är otydlig och rättsosäker. Bolaget yrkar på att meningen stryks i sin helhet.

Villkor 13 ekonomisk säkerhet

Praxis har under senare tid varit att det ges möjlighet att bygga upp ekonomisk säkerhet över tid i takt med att också värdet på vindkraftverken sjunker. Normalt har nya vindkraftverk ett stort ekonomiskt värde varför det inte är nödvändigt att ställa hela säkerheten innan verken uppförs. Miljöprövningsdelegationen hänvisar till en dom från mark- och miljödomstolen i Vänersborg den 7 mars 2013, M 2109-11, där bedömningen gjordes att säkerhet bör ställas i sin helhet redan innan vindkraftverken uppförs. Denna dom gäller en offshore vindkraftspark. Generellt kan sägas att byggnation av vindkraftverk offshore är mycket mer komplicerat och betydligt dyrare än att bygga på land och att domen därför inte bör vara jämförbar med bolagets här överklagade projekt. Vad bolaget erfar är väl inte heller mark- och miljödomstolens domar att betrakta som gällande rättspraxis. Ska de betraktas som vägledande, så bör även andra likande domar vägas in. Mark- och miljödomstolen har vid flera tillfällen medgett gradvis ställande av säkerhet, t.ex. Mark- och miljödomstolen i Vänersborg dom den 17 december 2010, M 1640-10) samt Mark- och miljödomstolen i Växjö dom den 26 november 2012, M 1902-12. I den senare domen har mark- och miljödomstolen dessutom medgett att en första avsättning av säkerhet inte behöver ställas förrän innan vindkraftverken tas i drift, med ändring av länsstyrelsens beslut som angav att första avsättningen skulle ske innan grundläggning påbörjas. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 10 november 2009, M 5960-08, fastställt villkor om gradvis ställande av säkerhet för vindkraftspark Kårehamnssporten, även där med en första avsättning innan vindkraftsparken tas i drift.

Ulf och E B har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Vindkraft-sparken påverkar de som bor i bygden negativt genom fallande fastighetspriser, störande ljud och svårt att röra sig i skog och mark. Det finns rikt djurliv med stora

rovfåglar, skogsfågel, älg och rådjur m.m. Tyska och danska turister gillar naturen där vilket är bra för stuguthyrning och affärslivet i bygden runt Lidhult. Frågan är om de kommer att kompenseras för allt obehag som vindkraften medför för dem som valt att bo i en tyst och lugn miljö? Om det blir vindkraft där vill de inte bo kvar i Bökö.

E och B R har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. När de flyttade till Bökö, Lidhult på 1960-talet var det bara en permanentboende i Bökö by. Idag är så gott som alla husen i byn bebodda. De tänkte inte att det skulle byggas upp ett stort industriområde så pass nära deras bostad mitt i skogen. De som bor glest ska behandlas med straff i form av väldigt höga master med stora vingar som kommer att synas och höras långt. Deras bostad Stensdal ligger vid Stora Svansjön och de är permanentboende. Vindkraftverket LjTrO5 är tänkt att placeras drygt 1 km från deras bostad. LjTrO2 och LjTrO3 kommer att placeras 1,5 km och LjTrO7 hamnar 2 km från deras bostad. Detta är fyra stora vindkraftverk som är tänkta att placeras nära deras bostad som kommer att medföra olägenhet för dem. Det känns inte alls bra när grannarna får betalt och själva får de olägenheterna. Avståndet till bebyggelse är alldeles för kort med tanke på verkens höjd. Det är jämförbart med ett höghus med 66 våningar. Här ska byggas tio likadana "höghus" vilket är helt oacceptabelt. Vindkraftverken står alldeles för nära deras bostad vilket inte accepteras. De motsätter sig med bestämdhet att dessa vindkraftverk uppförs. Det påverkar deras näring för överlevnad på landsbygden. Ljungby kommun har i sin planering av strandskyddsdispenser tagit med Stora Svansjön. De bor precis vid denna sjö och har tänkt som ett komplement till sin verksamhet att bygga några små stugor som turister ska kunna hyra och njuta av tystnaden i skogen vid sjön. I "tillägg till översiktsplanen LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGEN" antagen av kommunfullmäktige i Ljungby kommun den 30 augusti 2011, § 83, är Stora Svansjön med i planeringen av strandskyddsdispenser för att kunna utöka näringen för de boende i denna glesbygd. Om dessa 198 m höga vindkraftverk kommer att byggas raseras hela detta projekt. De kan inte expandera och överleva på landsbygden om denna näringsgren försvinner från dem. De som bor glest är företagare med stort intresse i kulturlandskap och natur- och kulturliv. Om det etableras vindkraft-

verk kommer deras unika miljöer och områden att bli oattraktiva för turister. De har en rikedom i naturen som de inte ska förstöra med denna massiva uppsättning av så höga vindkraftverk som det är frågan om. I Stora Svansjön häckar varje år Fiskgjuse och även örn har setts i området. Fiskgjuse livnär sig på fisk i alla sjöar i Stora Svansjöns närområde. Maten finns i sjöarna som kommer att bli inringade av vindkraftverk. Dessa sjöar är väldigt grunda och attraktiva matplatser för dessa fåglar. I närområdena finns också väldigt många fladdermöss. Det handlar om ovanliga fågelarter och hänsyn måste tas till deras överlevnad. Deras fastigheters värde kommer att sjunka direkt. Ett uttalande från diskussioner med professor Hans Bergström, Uppsala Universitet är: *"Vinden måste användas med förstånd eftersom det är en utforskad rikedom som bygger på mångfalden och har stor inverkan på vår existens. Vinden har vi som styr vårt klimat. Rubbas vinden med stora vindkraftsparker kan den ändra riktning och förorsaka stora problem såsom klimatförändringar."* E A och K R, båda från Naturvårdsverket anser att detta är ett logiskt och intressant tänkande, men att det kan vara svårt att överblicka och måste utredas. Tänk mer på människan och djuren än pengarna. Dessa höga vindkraftverk kommer att bli nästa miljonprogram lika alla höga hus som byggdes på 1970- och 1980-talen, vilka en del revs och en del byggdes om.

P G, J L E, L H, J L och I S har anfört bl.a. följande till stöd för sin talan. Att växla över till ökad andel grön el är positivt för klimatet. För turismens del i den västra delen av Kronoberg är det positivt att hålla igång landsbygden och ge boende och besökare chans att njuta av naturen och tystnaden. Det har inte tagits tillräcklig hänsyn till dessa faktorer i miljöprövningsdelegationens beslut. Fritidshusägarna vid Stora Svansjön har i alla år uppskattat naturen och stillheten vid sjön. Fritidshuset byggdes i slutet av 1960 talet och under början -70-talet. Stugorna är välbesökta och många av husen har haft samma ägare under många år. Ett flertal studier visar att ljud som når vatten ofta förstärks och når mycket längre och ändrar sin karaktär i större utsträckning jämfört med i terräng med träd och andra hinder. Ett vindkraftverk med en totalhöjd som inte överstiger 150 m rör sig oftast inte när det är vindstilla på marken. Ett högre verk rör sig även när det är vindstilla på marken vilket gör att ljudet från verket inte

blandas upp med annat ljud. Ljungby kommun antog den 30 augusti 2011 § 83 ett tillägg till översiktsplanen gällande strandnära lägen. Där i beskriver man att den östra delen av området kring Stora Svansjön är lämpligt att utveckla vidare kring befintliga bebyggelsen, vilket är åtta fritidsboenden. Genom att tillstyrka höjd över 150 m togs ett beslut som strider mot tidigare beslut om utvecklande av strandnära områden samt en försämring för befintligt fritidsboende. Överklagandet gäller verk LjTr 05. Detta verk får inte överstiga 150 m samt måste flyttas närmre Kölsjön för att hamna längre från Stora Svansjön eftersom det inte har tagits tillräcklig hänsyn till ljudets transport och förstärkning över vatten. Miljöprövningsdelegationen har inte taget tillräcklig hänsyn till påverkan av fritidsboendet kring Stora Svansjön vid prövningen av detta verk. Beslutet måste omprövas. Genom ändrad tillståndsgivning gällande maximal höjd och placering för verk LjTr 05 kan intressen avseende energi och turism förenas.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen bedömer det obehövt med syn på plats då utförlig utredning i form av fotografier och kartmaterial finns i akten.

MPD har i det överklagade beslutet i huvudsak redogjort för relevanta lagrum och bestämmelser. Följande tillägg kan dock göras.

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken gäller att för miljöfarliga verksamheter, såsom vindkraft, som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är enligt 2 kap. 1 § samma balk verksamhetsutövaren som ska visa att denna förpliktelse har iakttagits. Kravet på lokalisering gäller enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Av 2 kap. 3 § miljöbalken framgår att den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd även ska utföra de skyddsåtgär-

gärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Mark- och miljödomstolen instämmer i MPD:s bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen med komplementerande utredningar som lagts fram av bolaget uppfyller kraven i miljöbalken och därför skall godkännas.

Överklagandet från boende och fastighetsägare

Den nu aktuella etableringen avser de högst tio vindkraftverk som MPD gett tillstånd till och de ytterligare två vindkraftverk vartill MPD vägrat tillstånd men som omfattas av bolaget överklagande med yrkande om tillstånd att uppföra även dem. Det aktuella etableringsområdet omfattar delar av Halmstad-, Hylte- och Ljungby kommun.

Det finns flera omständigheter som talar för den valda lokaliseringen av vindkraftverken, bl.a. pekar kommunala planeringsunderlag ut platsen som lämplig för vindkraft vilket även framgår av miljöprövningsdelegationens beslut. Området är utpekade i tematiska tillägg till översiktsplan för både Hylte och Halmstads kommun; i Hylte kommun som prioriterat område för utbyggnad av vindkraft och i Halmstads kommun som inom ett område som är prioriterat för vindkraft. Ljungby kommun har utpekade området i kommunens vindbruksplan som lämpligt utredningsområde för vindkraft.

Häremot skall ställas det intrång och den olägenhet som vindkraftverken medför för närboende och fastighetsägare i verkens omgivning. Avståndet till närmaste bostadshus är 786 m och avser avståndet mellan LjTR02 och bostaden på fastigheten Y i Ljungby kommun. Detta är en av fastigheterna varå vindkraftverk avses byggas och det är endast på denna fastighet som ett högre ljudvärde än det i praxis förhärskande värdet (40 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostad) mätts upp; 40,5 dBA ”version 2.1 150 m 50 m flyttmån” enligt mätning ”version 2.8.552 Jul 2012”.

Ägarna till den ifrågavarande fastigheten har emellertid inte överklagat MPD:s beslut.

Det som talar emot en etablering av vindkraftverk på platsen är alltså främst de störningar som drabbar boende och fastighetsägare i verkens närhet och de störningarna på fågellivet och fladdermöss som en etablering kan medföra.

De störningar som gjorts gällande av de privatpersoner som enligt ovan överklagat MPD:s beslut (E B m fl) utgör olägenheter i form av störande ljud och skuggningar, svårigheter att rättvist beräkna ljud med hänsyn till dess olika karaktär beroende på om det färdas över vatten eller i skog, minskad attraktionsnivå för turister i bygden och därmed men för turistnäring i form av stuguthyrning mm och fallande fastighetspriser; olägenheter som inte gärna kan ifrågasättas eftersom de antingen kommer att bli objektivt konstaterbara eller subjektivt upplevda av människor i verkens närhet. Sådana olägenheter är nog så svåra för en enskild person som drabbas härav.

Störningar för enskilda personer av ifrågavarande slag har ofta prövats av praxis som intagit den ståndpunkten att störningarna/olägenheterna inte väger tungt nog för att stoppa en vindkraftsetablering (givetvis under förutsättning att 40 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrids vid bostad, skuggbildningen inte blir alltför omfattande osv) när störningarna/olägenheterna ställs emot de av riksdagen antagna miljömålen som bl a resulterat i statens satsning på vindkraften som energikälla och som ytterligare förstärks när en vindkraftsetableringen, såsom i förevarande fall, är önskvärd även lokalpolitiskt eftersom området ifråga är särskilt utpekad för vindkraft i den kommunala planeringen. På grund härav och då det inte finns något som tyder på att ljudvärden och andra olägenheter vid bostäder kan antas bli högre än vad som befunnits bära tålas i mål av detta slag utgör vad klagandena anfört för egen del inte hinder för den vindkraftsetablering som MPD beslutat.

Vidare skall noteras att miljöfarlig verksamhets (till vilken vindkraftverk hör) förenlighet med artskyddsförordningen är en förutsättning för dess tillåtlighet. I 4 § artskyddsförordningen föreskrivs med stöd av 8 kap. 1 § miljöbalken att i fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till förordningen har markerats med N eller n, är det förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur, avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, avsiktlig störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder och skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Enligt 14 § får länsstyrelsen i enskilda fall ge dispens från förbuden. Vid prövningen av frågor om tillstånd har en verksamhetsutövare att visa att de förpliktelser som följer av hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter. En fråga att ta ställning till i målet är att bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten. Genom att föreskriva villkor om försiktighetsmått och skyddsåtgärder kan prövningen leda fram till att verksamheten inte kommer i konflikt med fridlysningsbestämmelserna och att det därför inte blir aktuellt med dispensprövning.

Vid tillståndsprövning enligt miljöbalken, där frågan om påverkan på skyddade arter aktualiseras måste alltså ställning tas till om det finns beaktansvärd risk för skada på fridlysta arter på sätt som anges i artskyddsförordningen och, om så är fallet, en prövning göras av om det är möjligt att föreskriva särskilda skyddsåtgärder så att skada inte uppstår. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på fridlysta arter.

Domstolen bedömer att de inventeringar av fåglar och fladdermöss som redovisas i ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen samt komplementär inventering av fladdermöss daterad den 18 oktober 2012 är tillräckligt för att kunna bedöma verksamhetens tillåtlighet.

Sammanfattningsvis finner alltså mark- och miljödomstolen, som gått igenom utredningen i målet och övervägt vad de enskilda klagande privatpersonerna anfört,

att det inte finns tillräckliga skäl att göra någon annan bedömning än den som MPD gjort.

Överklagandena i denna del ska därför avslås.

Överklagandet från Arise AB

Verk HyTr04,1 och HyTr18 med tillhörande vägar och kabeldragning

Mark- och miljödomstolen instämmer i de skäl som MPD har angett för sitt avgörande i dessa delar. Vad som anförts inför domstolen föranleder inte ändring av länsstyrelsen beslut.

Hinderbelysningen och vindkraftverkens höjd

Eftersom domstolen inte beviljar tillstånd till fler vindkraftverk än vad MPD gjort, dvs högst 10, finns det inte anledning att bemöta bolagets förstahandsyrkande vad gäller villkor om hinderbelysningen.

Vad gäller bolagets andrahandsyrkande, att tillståndsgivna vindkraftverk ska få uppföras till maximalt 198 m utan krav på radarstyrd hinderbelysning, instämmer domstolen i MPD:s skäl med tillägg av följande. Av TSFS 2013:9, föreskrifter om ändring i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2010:155) om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten, som trädde i kraft den 22 april 2013, framgår av 12 § i föreskrifterna att ett vindkraftverk som inklusive rotorn i sitt högsta läge har en höjd av 45–150 m över mark- eller vattenytan ska markeras med vit färg enligt 19 § nämnda föreskrifter och vara försett med medelintensivt rött blinkande ljus under skymning, gryning och mörker. Vidare framgår oförändrat att ett vindkraftverk som inklusive rotorn i sitt högsta läge har en höjd som är högre än 150 m över mark- och vattenytan ska markeras med vit färg enligt 19 § och förses med högintensivt vitt blinkande ljus.

Bolaget har uppgett att oavsett om endast åtta verk uppförs är den beräknade kostnaden för radarsystemet 10 miljoner kronor pga. parkens geografiska utbredning.

Domstolen anser, oavsett om bolaget har åtagit sig att installera radarstyrd hinderbelysning för verk om 198 m eller inte, att MPD gjort en lämplig avvägning mellan störningar för boende som vindkraftparkens ljuspåverkan genom högentensivt vitt blinkande ljus skulle medföra utan radarstyrd hinderbelysning och den ekonomiska kostnaden för bolaget som krav på radarstyrd hinderbelysning innebär. Inte heller bolagets andrahandsyrkande i denna fråga kan alltså vinna bifall.

Giltighetstiden

Bolaget har i första hand yrkat att tillståndstiden ska justeras till 35 år istället för beviljade 30 år. Tillstånd för uppförande och drivande av vindkraftverk bör normalt tidsbegränsas av flera olika skäl, dels på grund av att den tekniska livslängden för vindkraftverken brukar anges till omkring 30 år, dels för att möjligheterna till en förutsättningslös prövning av villkoren vid en eventuellt fortsatt verksamhet är större vid en ny tillståndsprövning jämfört med omprövning enligt 24 kap. miljöbalken. Bolagets andrahandsyrkande, att tillståndets giltighet om 30 år ska börja gälla från att tillståndet tas i anspråk, riskerar vidare att bidra till oklarhet för allmänheten, närboende och myndigheter vilken dag tillståndet har tagits i anspråk och således från vilken dag tillståndets giltighetstid ska räknas från. Denna oklarhet bör stävjas och giltighetstiden istället räknas från tillståndets lagakraftdag. Domstolen instämmer alltså i MPD:s bedömning att giltighetstiden lämpligen bestäms till 30 år. Inte heller det nu ifrågakvarande andrahandsyrkandet kan alltså bifallas.

Villkor 3

Hur noggrann kontroll av buller som ska anges i tillståndet är en avvägningsfråga. Det ska noteras att det endast är förstagångsbesiktningen som ska utföras genom närfältsmätningar och beräkningar samt genom immissionsmätningar vid bostäder. Därefter, dvs för senare besiktningar, har bolaget ett val mellan att kontrollera ekvivalenta ljudnivån vid bostäder genom närfältsmätningar och beräkningar *eller* genom immissionsberäkningar. Vid förstagångsbesiktningen får tillsynsmyndighet enligt miljöprövningsdelegations villkor medge att immissionsmätningarna får utföras vid senare tidpunkt än inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. De två mätningsmetoderna får som funktion att verifiera respektive

mättningsresultat vilket inte kan anses obefogat att kräva vid ett tillfälle. Tillståndsvillkoret innebär enligt domstolen en väl utförd avvägning mellan de boendes intressen av bullerminimal miljö och bolagets intresse av att framställa vindkraft. Vad bolaget har anfört medför inte att det kan anses tekniskt orimligt eller oskäligt att kräva att första kontrollen av ekvivalenta ljudnivån ska vara genomförd inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift. Bolagets överklagande i dessa delar föranleder alltså inte mark- och miljödomstolen att ändra MPD:s villkor.

Villkor 6 och 8

Mark- och miljödomstolen instämmer i MPD:s angivna skäl med tillägg för följande. Negativ påverkan på flyttfåglar, häckande fåglar och fladdermöss ska minimeras. Ett flertal fladdermössarter har registrerats i inventeringsområdet, varav det är ostridigt att i vart fall fyra arter är s.k. högriskarter att ta skada av vindkraftverk. Av utredningen i målet framgår att två av dessa sistnämnda tillhör Sveriges vanligaste arter. En registrerad fladdermusart är rödlistad. Eftersom det är svårt att på förhand förutse vilken effekt vindkraftsverken får på detta djurliv är det befogat att uppföljande kontroll åläggs verksamhetsutövaren för att kunna konstatera att föreskrivna villkor är tillräckliga/behövliga. Villkor 8 i kombination med villkor 6 möjliggör att tillstånd kan medges för givna vindkraftverk. Villkoren är således i linje med proportionalitetsprincipen i avvägning mellan att medge tillstånd för högst tio vindkraftverk jämfört med inskränka medgivet tillstånd. Bolagets överklagande vad gäller villkor 6 och 8 ska således avslås.

Villkor 10

Mark- och miljödomstolen kan förstå bolagets synpunkt att sista meningen i villkor 10 inte är formulerad på sådant sätt att det otvetydigt framgår vad bolaget konkret ska göra för något. MPD utvecklar skälsvis vad bolaget ska respektive bör göra vid återställande av marken. Bland annat anger MPD att ”*Det återställningsarbete som sker direkt efter det att anläggningsarbetena är slutförda kan med fördel göras så att den biologiska mångfalden gynnas. Återställningskravet innebär inte att det måste se precis likadant ut på platsen efteråt som det gjorde innan vindkraftsanläggningen anlades. Längs vägarna kan t.ex. öppna gräsmarker gynna dagfjärilar.*”

I sökandens miljökonsekvensbeskrivning har bolaget beskrivit avvecklingsåtgärder efter drifttiden. MPD har angett att en dialog bör äga rum mellan bolag och tillsynsmyndighet genom att återställningsplan bör lämnas till tillsynsmyndigheten när verken tas ur drift.

Emellertid måste ett villkor vara så utformat att det inte råder någon tvekan om vad som krävs av tillståndshavaren och det ska gå att objektivt fastställa när en överträdelse har skett. Ifrågavarande mening i villkor 10 är just så oklar som nu sagts och meningen tillför ingen skyldighet som inte redan framgår av den övriga texten i villkor 10 och skall därför, som bolaget yrkat, tas bort från villkoret; att så kan ske utan att överklagandena kommunicerats med respektive motpart följer av 15 § 2 st 2 p lagen (1996:242) om domstolsärenden såvitt avser Länsstyrelsen i Hallands län och av 15 § 2 st 1 p samma lag såvitt avser de enskilda klagandena eftersom villkoret inte har någon betydelse och att ändringen därför inte är till deras nackdel.

Villkor 13

Enligt 16 kap. 3 § miljöbalken får tillstånd till verksamhet enligt balken såsom vindkraftspark för sin giltighet göras beroende av om verksamhetsutövaren ställer en ekonomisk säkerhet för kostnader för avhjälpande av miljöskada eller de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda.

För att kunna godtas måste en säkerhet vara av den arten att den säkert finns att tillgå vid den tidpunkt den kan behövas. Mark- och miljödomstolen instämmer i de skäl MPD har angett i sitt beslut och anser således att det är lämpligt att säkerheten ställs i sin helhet redan innan vindkraftverken uppförs.

Bolagets överklagande i dess helhet

Sammanfattningsvis konstateras att det inte har framkommit skäl att ändra MPD:s beslut i någon annan del än såvitt avser strykningen av sista meningen i villkor 10. Bolagets överklagade ska således i övrigt avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande ges in till mark- och miljödomstolen senast den 23 oktober 2013

men ställs till Mark- och miljööverdomstolen.

Prövningstillstånd krävs.

Ulf Klerfalk

Jolanta Green

Föredragande har varit beredningsjuristen Sofia Ardeke.